

Ginter Dzierżon

Usunięcie z urzędu kościelnego na mocy samego prawa

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 52/1-2, 39-57

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. GINTER DZIERŻON

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

USUNIĘCIE Z URZĘDU KOŚCIELNEGO NA MOCY SAMEGO PRAWA

Treść: Wstęp. – 1. Specyfika usunięcia z urzędu na mocy samego prawa. – 2. Usunięcie z urzędu na mocy kan. 194 § 1 KPK. – 2.1. Bezpośrednie źródła kanonu 194 KPK. – 2.2. Sposoby utraty urzędu. – 2.2.1. Utrata stanu duchownego (kan. 194, § 1, n. 1 KPK). – 2.2.2. Publiczne odstępowanie od wiary katolickiej lub od wspólnoty z Kościołem (kan. 194 § 1, n. 2 KPK). – 2.2.3. Usiłowanie zawarcia małżeństwa przez duchownego (kan. 194 § 1, n. 3 KPK). – 3. Usunięcie z urzędu na mocy art. 79 § 1 RGCR. – 4. Znaczenie decyzji kompetentnej władzy. – Zakończenie.

Wstęp

Dobro danej społeczności domaga się, aby sprawowanie w niej urzędów cechowało się stabilnością. Przytoczona zasada nie posiada jednak charakteru bezwzględnego. Stąd też w kanonicznym porządku prawnym na skutek wystąpienia szczególnych uwarunkowań, niejednokrotnie odstępuje się od tego założenia generalnego¹. Takie rozwiązania zostały m.in. ujęte w pierwszej Księdze Kodeksu, poświęconej *Normom ogólnym*. Prawdawca bowiem w kann. 184–196 KPK skodyfikował regulacje dotyczące utraty urzędu kościelnego.

Należy jednocześnie dodać, iż wśród tych norm znalazły również swoje miejsce przepisy dotyczące specyficznej formy utraty, jaką jest usunięcie z urzędu na mocy samego prawa (kan. 194 §§ 1–2 KPK). Otóż Ustawodawca w kanonie tym postanowił: *Mocą samego prawa zostaje usunięty z urzędu kościelnego: 1) kto utracił stan*

¹ Zob. A. M o n t a n, *Il diritto nella vita e nella missione della Chiesa*, Bologna 2006, s. 173.

duchowny; 2) kto publicznie odstąpił od wiary katolickiej lub wspólnoty z Kościołem; 3) duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne (§ 1). W § 2 zaś dodał on: *Usunięcie, o którym mowa w nn. 2–3 tylko wtedy może być urgowane, jeżeli wiadomo, że stwierdziła to kompetentna władza.*

Z drugiej zaś strony należy stwierdzić, iż interesująca nas instytucja pojawiła się także w pozakodeksowym akcie prawnym, jakim jest nowy *Regulamin Generalny Kurii Rzymskiej*, opublikowany w dniu 30. 04. 1999 r. (art. 79 § 1). Albowiem w artykule 79 § 1 postanowiono, iż takie konsekwencje poniosą również ci, którzy dokonali przestępstw w sposób podstępny.

Dysponując takimi sprecyzowanymi przepisami w niniejszym opracowaniu zasadniczo skoncentrujemy swą uwagę na wykładni przytoczonych regulacji, tzn. kan. 194 § 1–2 KPK oraz art. 79 § 1 RGCR. Pragniemy jednak dodać, iż całość analiz zostanie poprzedzona krótkim zamysłem nad specyfiką instytucji będącej przedmiotem naszego zainteresowania.

1. Specyfika usunięcia z urzędu na mocy samego prawa

Usunięcie z urzędu, o którym mowa w kan. 194 §§ 1–2 KPK oraz art. 79 § 1 RGCR posiada szczególny charakter. Cechuje je bowiem pewien automatyzm². Otóż sprawujący powierzone mu zadanie na skutek naruszenia w sposób zawiniony lub niezawiniony dyspozycji zawartych w tych regulacjach, traci tym samym urząd.

Przy czym należy zauważyć, iż figura ta różni się od innej formy usunięcia, jaką jest usunięcie *ab homine* (kan. 193 KPK).

P. Gafaell wskazując na owo zróżnicowanie stwierdził, iż w pierwszym przypadku utrata urzędu następuję *ex tunc*; w drugim przypadku natomiast osiąga ona skutek *ex nunc*³.

Kolejną swoistą cechą interesującej nas instytucji jest to, iż usunięcie to nie posiada charakteru karnego. Zdaniem R. Sobańskiego, jest ono instrumentem prawnym chroniącym dobro publiczne Kościoła, wtedy gdy piastujący urząd znalazł się w sposób zawinio-

² Zob. P. G a f a e l l, *Comentario al can. 194*, w: *Comentario exegético al Código de Derecho Canónico*, pod red. A. M a r z o a, J. M i r a s, R. R o d r í g u e z – O c a ñ a, t. 1, Pamplona 1996, s. 1077.

³ Tamże, s. 1069.

ny lub niezawiniony – w sytuacjach nie dających się pogodzić z zadaniem, jakie miał wykonywać⁴.

2. Usunięcie z urzędu na mocy kan. 194 § 1 KPK

Generalnie rzecz biorąc, w wykładni kan. 194 § 1 KPK skoncentrujemy swą uwagę na szczegółowej analizie treści tej normy. W tym kontekście zasadną wydaje się również prezentacja bezpośrednich źródeł tego kanonu. Takie podejście bowiem umożliwi nam bardziej dogłębne zrozumienie rozwiązań zawartych w kan. 194 § 1 KPK.

2.1 Bezpośrednie źródła kanonu 194 KPK

Z wydania *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli II promulgatus. Fontium annotatione et indice analitico – alphabetico auctus* wynika, iż zasadniczym źródłem obecnie obowiązującej regulacji jest kan. 188, nn. 1–8 KPK z 1917 r.⁵ Otóż w regulacji tej skodyfikowano dyspozycje dotyczące tzw. *rezygnacji milczącej*. W myśl zatem tego kanonu, następowała ona w następujących sytuacjach: 1) w przypadku złożenia profesji zakonnej; 2) na skutek zaniechania objęcia w posiadanie urzędu w czasie przepisany przez prawo; w przypadku braku zaś terminu ustawowego, w czasie wyznaczonym przez ordynariusza, o ile nie zachodziła słuszna przeszkoda; 3) w następstwie przyjęcia nowego urzędu lub beneficjum niepołączalnego; 4) w sytuacji publicznego odstępstwa od wiary; 5) na skutek zawarcia małżeństwa, choćby tylko cywilnego; 6) w przypadku dobrowolnego wstąpienia do wojska, wbrew dyspozycji ujętej w kan. 141 § 1 KPK; 7) w przypadku samowolnego zrzucenia stroju duchownego, bez słusznej przyczyny; a także 8) wskutek zaniedbania obowiązku rezydencji.

Przy czym należy zauważyć, iż obowiązująca obecnie norma substancjalnie różni się od regulacji funkcjonującej w kodyfikacji Pio – Benedyktyńskiej. Prawodawca bowiem w Kodeksie z 1983 r. nie przejął instytucji rezygnacji milczącej. Z drugiej zaś strony należy podkreślić, iż w kan. 194 § 1 nn. 1 – 3 KPK znalazły jedynie swoje

⁴ Zob. R. Sobąński, *Komentarz do kan. 194*, w: J. Krukowski, R. Sobąński, *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego*, t. 1, Poznań 2003, s. 283.

⁵ Por. *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli II promulgatus. Fontium annotatione et indice analitico – alphabetico auctus*, Libreria Editrice Vaticana 1989, kan. 194.

miejsce dwie hipotezy, skodyfikowane w kan. 188, nn. 4–5 KPK z 1917 r.

Podejmujący ten wątek kanoniści zwracają również uwagę na fakt, iż Ustawodawca w interesującym nas kanonie nawiązał także do dyspozycji kan. 213 KPK z 1917 r., w myśl którego wszyscy duchowni przeniesieni do stanu świeckiego, tracą tym samym urząd [...]⁶.

Zauważamy zatem, iż w nowej kodyfikacji nie obowiązują już przypadki skodyfikowane w kan. 188, nn. 1–3 i 6-8 KPK z 1917 r.⁷

Na marginesie należy przypomnieć, iż Prawodawca w Kodeksie Pio – Benedyktyńskim przewidział także możliwość utraty urzędu na mocy samego prawa w innych regulacjach. Otóż mogła ona nastąpić w wyniku: 1) zatrzymania urzędu niepołączalnego (kan. 2396 KPK); 2) odmowy złożenia przysięgi przez kardynała (kan. 2397 KPK) oraz 3) zaniedbania przyjęcia sakry biskupiej (kan. 2398 KPK).

2.2. Sposoby utraty urzędu

Ze względu na specyficzny sposób utraty urzędu Prawodawca w kan. 194 KPK zminimalizował do trzech liczbę przypadków, powodujących takie następstwa⁸.

Przypomnijmy w myśl tej normy, *ipso iure* z urzędu zostają usunięci: 1) ci, którzy, utracili stan duchowny; 2) ci, którzy publicznie odstąpili od wiary katolickiej lub wspólnoty z Kościołem; 3) duchowni, którzy usiłowali zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne (kan. 194 § 1, nn. 1-3 KPK).

2.2.1. Utrata stanu duchownego (kan. 194 § 1, n. 1 KPK)

Nadmieniliśmy już, iż pierwsza z hipotez ujętych przez Prawodawcę w kan. 194 KPK wiąże się z utratą stanu duchownego. Rozwiązania generalne w tej materii zostały skodyfikowane w kan. 290,

⁶ Zob. H. S o c h a, *Allgemeine Normen: kirchliche Gesetze*, w: *Münsterischer Kommentar zum Codex Iuris Canonici*, t. 1, Essen 1985, ad 194, n. 1; G a f a e l l, dz. cyt., s. 1078: „De todos modos el actual c. 194 no proviene exclusivamente de la reducción del antiguo canon sobre la renuncia tácita, sino que recoge tres casos de remoción *ipso iure*: dos de ellos provenientes del antiguo c. 188 (nn. 4 y 5) e el tercero correspondiente al. c. 213 § 1.”

⁷ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1078.

⁸ Tamże, s. 1077.

nn. 1–3 KPK. W regulacji tej bowiem Ustawodawca postanowił, iż [...] *duchowny traci stan duchowny: 1. przez wyrok sądowy lub dekret administracyjny stwierdzający nieważność święceń; 2. przez karę wydalenia nałożoną zgodnie z przepisami prawa; 3. przez reskrypt Stolicy Apostolskiej [...]*.

Z drugiej zaś strony należy stwierdzić, iż z ujęciem zawartym w kan. 194, § 1, n. 1 KPK koresponduje dyspozycja kan. 292 KPK, w myśl której *Duchowny, który utracił stan duchowny zgodnie z przepisami prawa, [...] tym samym zostaje pozbawiony wszystkich urzędów [...]*⁹.

Należy przeto zauważyć, iż na skutek takiego położenia duchowni tracą nie tylko urzędy związane z władzą święceń, jak również urzędy, co do których sprawowania nie jest wymagane przyjęcie tego sakramentu¹⁰.

Z brzmienia kan. 290, n. 1 KPK wynika, iż jednym z powodów utraty stanu duchownego może stać się stwierdzenie nieważności święceń¹¹. Zasadniczo, nieważność ta może wynikać z różnych przesłanek, uwydatnionych przede wszystkim w kann. 1009 § 2, 1012, 1024 KPK¹².

Przypomnijmy, w kan. 1009 § 2 KPK Ustawodawca skonstatawał, iż *święcenia są [...] udzielane przez nałożenie rąk i modlitwę konsekracyjną, przepisaną dla poszczególnych stopni w księgach liturgicznych*.

Z kolei w kan. 1012 KPK postanowił on, iż *szafarzem święceń jest biskup konsekrowany*.

Wreszcie w kan. 1024 KPK Ustawodawca podkreślił, iż *święcenia ważne przyjmuje tylko mężczyzna ochrzczony*.

Należy jednocześnie dodać, iż w kann. 1708–1712 KPK zostały skodyfikowane normy dotyczące spraw o orzeczenie nieważności święceń. Ponadto, Kongregacja Kultu Bożego oraz Dyscypliny Sakramentów w dniu 16.10.2001 r. wydała *Normy dotyczące stwierdzenia nieważności święceń*¹³.

⁹ Szerzej na ten temat zob. S o c h a, dz. cyt., ad 194, n. 2.

¹⁰ Sobański, dz. cyt., s. 284.

¹¹ Szerzej na ten temat zob. J. G o n z a l e s M a r t í n, *La nulidad en la sagrada ordenación*, Ius Canonicum 23 (1983), s. 579–597.

¹² S o c h a, dz. cyt., ad 194, n. 2.

¹³ Por. Congregatio de Culto Divino et Disciplina Sacramentorum, *De regulis servandis ad nullitatem ordinationis declarandam - 16.10.2001*, Notitiae 38 (2002), s. 426–

Pragniemy jednocześnie zaznaczyć, iż szczegółowa analiza tej problematyki wykracza poza zakres tego opracowania.

Drugim przypadkiem zawartym w kan. 290 KPK jest kara wydalenia ze stanu duchownego (kan. 290, n. 2 KPK). Przytoczona dyspozycja posiada charakter generalny, ponieważ szczegółowe rozwiązania w tej materii zostały skodyfikowane w prawie karnym.

Otóż w kan. 1317 KPK Prawodawca postanowił, iż wydalenia z tego stanu nie może być ustanowiona ustawą partykularną.

Przy czym należy zauważyć, iż pod względem systematycznym na mocy kan. 1336 § 1, n. 5 KPK kara ta została zaliczona do kategorii kar ekspiacyjnych.

Przypomnijmy, Ustawodawca przewidział możliwość nałożenia takiej sankcji w następujących sytuacjach, tzn.: 1) w przypadku odstępstwa od wiary na skutek wystąpienia herezji lub schizmy, jeżeli domagałby się tego długotrwały upór lub wielkość zgorszenia (kan. 1364 §§ 1–2 KPK); 2) w przypadku porzucenia przez duchownego postaci konsekrowanych, bądź też zabrania ich lub przechowywania w celu świętokradczym (kan. 1367 KPK); 3) w przypadku zastosowania przymusu fizycznego przez duchownego wobec Biskupa Rzymskiego (kan. 1370 § 1 KPK); 4) w przypadku zaistnienia przestępstwa solicytacji (kan. 1387 KPK); 5) co do duchownego usiłującego zawrzeć małżeństwo, chociażby tylko cywilne (kan. 1394 § 1 KPK); 6) w odniesieniu do duchownego konkubinariusza, poza wypadkiem o którym mowa w kan. 1394 KPK, a także duchownego trwającego w grzechu zewnętrznym przeciwko szóstemu Przykazaniu Dekalogu, wywołującym zgorszenie (kan. 1395 KPK); 7) co do tego, kto popełnił zabójstwo, bądź też podstępem porwał lub zatrzymał człowieka (kan. 1397 KPK)¹⁴.

Wreszcie w myśl kan. 290, n. 3 KPK, stan duchowny można również utracić przez reskrypt Stolicy Apostolskiej, wiążący się z dyspensą do celibatu¹⁵.

427. Szerzej na ten temat zob. P. A m e n t a, *La nuova normativa per lo svolgimento delle cause di dichiarazione di nullità dell'ordinazione: commento e primi rilievi*, Folia Canonica 5 (2002), s. 163–177.

¹⁴ S o c h a, dz. cyt., ad 194, n. 2.

¹⁵ Por. Congregatio de Culto Divino et Disciplina Sacramentorum, *Documenta necessaria ad instructionem causae dispensationis ad omnibus oneribus sacerdotalibus peragendam*, w: *Collectanea documentorum ad causas pro dispensatione super «rato et non consumato» et a lege sacri coelibatus obtinenda*, Città del Vaticano 2004, s. 185–186;

W tym miejscu należy zauważyć, iż dyspozycje zawarte w tym kanonie odnoszą się wyłącznie do sytuacji zwyczajnej. Rozwiązania bowiem dotyczące sytuacji nadzwyczajnej zostały ujęte w kan. 1079 §§ 1–2 KPK. Otóż w myśl tej normy, w niebezpieczeństwie śmierci autorytety niższego stopnia jurysdykcyjnego wymienione w kanonie mogą dyspensować od przeszkody świeceń, wynikającej z diakonatu (kan. 1087 KPK)¹⁶.

Kwestię diskutowaną w doktrynie stanowi problematyka charakteru karnego usunięcia z urzędu w kontekście kary wydalenia ze stanu duchownego.

Otóż większość autorów twierdzi, iż w tym wypadku sam fakt usunięcia nie posiada charakteru karnego.

Nawiązując do tego wątku R. Sobański skonstatował, iż w tym przypadku sama utrata urzędu nie jest wprawdzie karą, chociaż *implicite* mieści się w karze¹⁷. Podobną opinię wyraził P. Gafaell. Uważa on, iż usunięcie z piastowanego urzędu, o którym mowa w kan. 194 KPK nie ma charakteru karnego, lecz posiada wyłącznie charakter administracyjny. Podkreślił on, iż zasadniczą racją wprowadzenia takiego rozwiązania jest niezdatność osoby do pełnienia urzędów kościelnych, wynikająca z utraty stanu duchownego. Pogłębiając tę myśl odwołał się on do pojęcia *privatatur*, funkcjonującego w kan. 292 KPK. Jego zdaniem, termin ten nie posiada waloru ściśle karnego¹⁸.

Należy jednocześnie dodać, iż kanonista ten podjął również tę kwestię w komentarzu do kan. 196 KPK. Stwierdził on, iż w prawie karnym pozbawienie nie jest karą *latae sententiae* (kan. 1336 § 2 KPK). Oznacza to zatem, iż pozbawienia urzędów, o których mowa w kan. 292 KPK, pozostające w ścisłym związku z utratą stanu duchownego, nie należy pojmować jako pozbawienia w sensie właściwym. Jego zdaniem, w tym przypadku spotykamy się z od-

Congregatio de Culto Divino et Disciplina Sacramentorum, *Perdita dello stato clericale per i diaconi*, w: *Collectanea documentorum ad causas pro dispensatione super «rato et non consumato» et a lege sacri coelibatus obtinenda*, Città del Vaticano 2004, s. 204. Szerzej na ten temat zob. P. A m e n t a, *La dispensa dagli obblighi dello stato clericale nell'ambito della attività amministrativa della Chiesa*, *Periodica* 88 (1999), s. 467–499; E. C o l a g i o v a n n i, *De dispensatione a coelibatu sacerdotali iuxta novas normas*, *Monitor Ecclesiasticus* 106(1981), s. 209–238.

¹⁶ Zob. F. B e r s i n i, *Il diritto canonico matrimoniale*, Torino 1994, s. 54.

¹⁷ S o b a n s k i, dz. cyt., s. 284.

¹⁸ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1081.

rębną figurą, którą należałoby nazwać pozbawieniem mocą samego prawa¹⁹.

Z innego aspektu ujął tę problematykę V. De Paolis. Otóż w swej argumentacji rozróżnił on pomiędzy utratą stanu duchownego oraz wydaleniem ze stanu duchownego. Trafnie zauważył on, iż wyłącznie to ostatnie posiada charakter karny²⁰.

W doktrynie uwydatnia się również na racje wprowadzenia takiego rozwiązania. Otóż wskazuje się, iż hipoteza ujęta w kan. 194, n. 1 KPK wynika z faktu, iż urząd został powierzony osobie ze względu na przynależność do stanu duchownego. Utrata zatem tej przynależności czyni ją niezdolną do jego sprawowania²¹.

2.2.2. Publiczne odstępstwo od wiary katolickiej lub od wspólnoty z Kościołem (kan. 194 § 1, n. 2 KPK)

Wiadomo już, iż drugim przypadkiem skodyfikowanym w kan. 194 § 1, n. 2 KPK jest publiczne odstępstwo od wiary katolickiej lub od wspólnoty z Kościołem. Należy jednocześnie zauważyć, iż rozwiązanie zawarte w tej regulacji jest koherentne z dyspozycją kan. 149 § 1 KPK, zgodnie z którą urząd można powierzyć wyłącznie osobie pozostającej we wspólnocie Kościoła.

Przedmiotem szczególnego zainteresowania kanonistów komentujących treść kan. 194 § 1, n. 2 KPK stała się kwestia *ratio legis* tej normy. Wątek ten podjęli m.in. w swych dociekaniach J. García Martín, H. Socha oraz V. De Paolis.

Za niepoprawną należy uznać opinię wyrażoną przez J. García Martína. Twierdzi on, iż ujęcie to jest uwarunkowane tym, iż osoba niepozostająca w pełnej wspólnocie z Kościołem nie podlega ustawodawstwu kościelnemu (kan. 11 KPK)²².

¹⁹ Tamże, s. 1088–1089.

²⁰ Zob. V. D e P a o l i s, A. M o n t a n, *Il Libro I del Codice: Norme generali (can. 1–203)*, w: *Il Diritto nel mistero della Chiesa*, t. 1, Roma 1988, s. 427: „La perdita dello stato clericale a norma del can. 290. Si tratta della perdita non della dimissione dallo stato clericale. Questa infatti è penale ed ha una propria procedura”.

²¹ Zob. J. G a r c í a M a r t í n, *Le norme generali del Codex Iuris Canonici*, Roma 1999, s. 633: „La ragione, per chi aveva un ufficio in ragione del clericato, è che la perdita dello stato clericale comporta quella dell'ufficio perchè rende inabile a tale ufficio”.

²² Tamże, s. 542. Autor ten stwierdził: „La ragione giuridica di questo requisito sembra chiara. Per principio chi non è in piena comunione ecclesiastica non è soggetto alla disciplina canonica, e, pertanto, non è tenuto ad osservare le norme del Codice”.

Taki sposób wykładni należy uznać za błędny, albowiem w oparciu o kan. 11 KPK nie można dedukcyjnie przyjąć, iż wszystkie osoby będące poza Kościołem katolickim nie są związane prawodawstwem kościelnym.

Otóż jest prawdą, iż zarówno osoby nieochrzczone, jak i osoby ochrzczone w innych kościołach lub związkach wyznaniowych, które nie przystąpiły do Kościoła katolickiego z reguły nie podlegają ustawom czysto kościelnym. Z drugiej zaś strony należy zauważyć, iż temu ustawodawstwu podlegają w jakiejś mierze wierni występujący z Kościoła katolickiego. Prawodawca bowiem w kan. 11 KPK celowo nie zawarł np. klauzuli typu: *wystąpienie z Kościoła katolickiego formalnym aktem*.

W kanonistyce współczesnej taki sposób interpretacji należy do odosobnionych. Albowiem wielu autorów w swych argumentacjach wskazuje na inne powody przemawiające za zasadnością takiego ujęcia normatywnego. W sposób szczególny uwydatniają oni ścisły związek zachodzący pomiędzy urzędem a misją Kościoła.

Otóż H. Socha uważa, iż brzmienie kan. 194 § 1, n. 2 KPK wynika przede wszystkim z faktu, iż sprawujący urząd wypełnia powierzone mu zadanie w imieniu Kościoła²³. Podobnie i V. De Paolis skonstatował, iż treść tej regulacji pozostaje w ścisłym związku z naturą urzędu kościelnego, który z jednej strony posiada charakter publiczny; z drugiej zaś został ustanowiony z mandatu Kościoła²⁴.

Dysponując takimi założeniami powinniśmy zatem zapytać: jakie znaczenie posiada jurydyczny zwrot *pozostawać w pełnej wspólnotcie z Kościołem*?

Odpowiadając na tę wątpliwość w pierwszym rzędzie należałoby nawiązać do treści kan. 205 KPK, ponieważ wymienione w tej normie przesłanki są komponentami istotnymi decydującymi o pełnej wspólnotcie z Kościołem katolickim²⁵. Otóż regulacji tej Prawodawca stwierdził, iż *w pełnej wspólnotcie Kościoła katolickiego pozostają tutaj na ziemi ci ochrzczeni, którzy w jego widzialnym organizmie łą-*

²³ Socha, dz. cyt., ad 149, n. 2.

²⁴ De Paolis, Montan, dz. cyt., s. 405–406.

²⁵ García Martín, dz. cyt., s. 634.

czą się z *Chrystusem więzami wyznawania wiary, sakramentów oraz zwierzchnictwa kościelnego*.

Nawiązując do tego wątku R. Coronelli utrzymuje, iż prawne określenie *pełna wspólnota z Kościołem katolickim* odnosi się do tych wiernych, którzy zostali ochrzczeni w tym Kościele, bądź też zostali do tej wspólnoty przyjęci oraz aktualnie i rzeczywiście do niej przynależą, poprzez akceptację trzech więzów wymienionych w kanonie, tzn. więzów wiary, więzów sakramentów oraz więzów zwierzchnictwa kościelnego²⁶.

Zauważamy zatem, iż kwestia przynależności do Kościoła posiada charakter złożony. We współczesnej doktrynie bowiem różni się pomiędzy przynależnością konstytutywną oraz przynależnością operacyjną²⁷.

Otóż pierwsza z nich nie może zostać nigdy naruszona, ponieważ jest ona następstwem przyjętego chrztu św. w danej wspólnotcie. Z punktu doktrynalnego przecież skutkiem tego sakramentu jest zamiana ontologiczna bytu. Chrzest bowiem należy do tych sakramentów, które wywierają niezatarty charakter (kan. 849 KPK). Druga kategoria przynależności natomiast może zostać zerwana na skutek wolnej decyzji jednostki. Stąd też w sensie negatywnym, naruszenie jednego z więzów, o którym mowa w kan. 205 KPK powoduje zerwanie relacji ze wspólnotą Kościoła²⁸.

Należy jednocześnie dodać, iż sformułowanie kan. 194 § 1, n. 2 KPK nieznacznie różni się od brzmienia kan. 188, n. 4 KPK z 1917 r., albowiem w obowiązującej regulacji idzie nie tylko o odstępstwo od wiary katolickiej, lecz mówi się w niej również o odstępstwie od wspólnoty Kościoła.

Takie ujęcie należy uznać za precyzyjniejsze. Zwróćmy uwagę, odstępstwo przez wiernego od wiary katolickiej może nastąpić bądź to na skutek apostazji lub też na skutek herezji; odstępstwo zaś od wspólnoty z Kościołem jest następstwem schizmy²⁹.

²⁶ Zob. R. Coronelli, *Incorporazione alla Chiesa e comunione*, Roma 1999, s. 236.

²⁷ Zob. P. Etzi, *Considerazioni sull'actus formalis diffectionis di cui nei cann. 1086 § 1, 1117 e 1124 CIC*, w: *La giurisdizione della Chiesa sulle relazioni familiari*, pod red. J. Carreras, Milano 1998, s. 241.

²⁸ Coronelli, dz. cyt., s. 308.

²⁹ Zob. W. Aymans, K. Mördorf, *Kanonisches Recht*, t. 1, Paderborn – München – Wien – Zürich 1991, s. 499.

Przypomnijmy, w myśl kan. 751 KPK, odstępstwo od wiary, to zaprzeczenie prawdy, w którą należy wierzyć «*wiarą boską i katolicką*» albo też powątpiewanie o niej (kan. 751 KPK)³⁰. Zdaniem R. Sobańskiego, takim odstępstwem nie jest zapewne nieprzestrzeganie wymogów, o których traktuje Ustawodawca w kann. 752-753 KPK³¹.

Schizma natomiast, to m.in. odmowa utrzymania wspólnoty z członkami Kościoła, uznającymi zwierzchnictwo Biskupa Rzymskiego³².

Odzwierciedlenie tej prawdy znajdujemy w kan. 751 KPK w którym Ustawodawca zawarł definicję legalne tego typu decyzji. Otóż w regulacji tej skonstatował on, iż *herezją nazywa się uporczywe, po przyjęciu chrztu, zaprzeczanie jakiegś prawdy, w którą należy wierzyć wiarą boską i katolicką, albo uporczywe powątpiewanie o niej; apostazją – całkowite porzucenie wiary chrześcijańskiej; schizmą – odmowa uznania zwierzchnictwa Biskupa Rzymskiego lub utrzymywania wspólnoty z członkami Kościoła, uznającymi to zwierzchnictwo.*

W tym kontekście należy jednocześnie zwrócić uwagę na fakt, iż tego typu działania powzięte przez wiernego mają wymiar nie tylko moralny, lecz również karny.

Otóż w prawie karnym za przestępstwo odstępstwa od wiary lub od wspólnoty Kościoła, uznaje się czyn dokonany przez jednostkę w sferze zewnętrznej, a przez to posiadający charakter publiczny, o ile można udowodnić go na forum zewnętrznym. P. Gafell twierdzi, iż w tym przypadku nie jest rzeczą konieczną, aby był on czynem notorycznym znanym wszystkim, bądź też publicznie deklarowanym³³.

W myśl rozwiązań funkcjonujących w systemie prawa karnego, następstwem przestępstw herezji, apostazji oraz schizmy jest kara ekskomuniki *latae sententiae* (kan. 1364 § 1 KPK). Należy jednak

³⁰ S o b a ń s k i, dz. cyt., s. 284.

³¹ Tamże.

³² Por. Schizma, w: M. S i t a r z, *Słownik prawa kanonicznego*, Warszawa 2004, s. 162.

³³ G a f e l l, dz. cyt., s. 1081: „En el Derecho penal, para calificar como delictivo el abandono de la fe o de la comunión, se exige que tal abandono sea un hecho «externo», por tanto «publico» en cuanto «susceptible de ser probado en el foro externo», no necesariamente en cuanto «notorio a todos» o «públicamente decorado»”.

zauważyć, iż kara ta przed deklaracją skutkuje jedynie zakazem sprawowania urzędów kościelnych (kan. 1331 § 1, n. 3 KPK); deklaracja zaś owej ekskomuniki powoduje niezdatność osoby do otrzymania urzędów (kan. 1331 § 2, n. 4 KPK).

W tym kontekście za komplementarne zatem należałoby uznać rozwiązanie ujęte w interesującym nas kan. 194 § 1, n. 2 KPK. Z jego treści bowiem wynika, iż piastujący urząd nie tylko nie może go sprawować, lecz również traci go w sensie ścisłym.

Nawiązując do tego wątku P. Gafaell stwierdził, iż owego usunięcia o charakterze administracyjnym nie można traktować równocześnie jako kary dodanej. Jego zdaniem, należy pojmować je w kategoriach niezdatności podmiotu do pełnienia funkcji administracyjnych, związanej z sytuacją prawną jednostki, wynikającą z kary ekskomuniki³⁴.

Z odstępstwem o którym mowa w kan. 194 § 1, n. 2 związany jest jeszcze jeden ważki parametr. Otóż w myśl w tej normy, powinno posiadać ono charakter publiczny. Na marginesie należy dodać, iż podobne określenie występuje jeszcze w jednej normie, tzn. w kan. 316 §§ 1–2 KPK, dotyczącym przyjęcia wiernego do stowarzyszenia publicznego.

Termin ten nie został sprecyzowany przez Ustawodawcę. Stąd też w kanonistyce wielu autorów podjęło próbę precyzacji znaczenia tego prawnego pojęcia.

Otóż R. Coronellii uważa, iż w tym przypadku idzie o fakt znany oraz rozgłoszony, niejednokrotnie połączony ze skandalem³⁵. Zdaniem zaś R. Sobańskiego, czyny są publiczne, jeśli są one jawne oraz dadzą się udowodnić³⁶. Z kolei V. De Paolis twierdzi, iż w tym przypadku nie chodzi o decyzję tajemną, chociaż dokonaną w sferze zewnętrznej, lecz idzie o decyzję znaną danej społeczności³⁷.

Z drugiej zaś strony należy stwierdzić, iż w kanonistyce współczesnej decyzję odstępstwa od wiary katolickiej lub wspólnoty Kościoła najczęściej łączy się z wystąpieniem z Kościoła formalnym aktem. Przy czym należy zauważyć, iż zasadniczo naukowy dyskurs

³⁴ Tamże, s. 1081-1082.

³⁵ C o r o n e l l i, dz. cyt., s. 323.

³⁶ S o b a ń s k i, dz. cyt., s. 284.

³⁷ D e P a o l i s, M o n t a n, dz. cyt., s. 428.

w tej materii prowadzony jest w obszarze prawa małżeńskiego, ponieważ figura ta występuje w kilku kanonach materialnego prawa małżeńskiego, tzn. w regulacjach dotyczących: przeszkody *różności religii* (kan. 1086 § 1 KPK), małżeństw mieszanych (kan. 1124 KPK), a także formy kanonicznej (kan. 1124 KPK).

Podejmując zamysł nad tym zagadnieniem V. De Paolis ukazał kategorię aktu formalnego w kontekście aktu publicznego. Wyjaśniając więc znaczenie aktu publicznego skonstatował on, iż w tym przypadku idzie o fakt znany danej wspólnotie. Jego zdaniem, przymiotnik zaś *formalny* oznacza nic innego, jak typ wystąpienia, uzależniony od ściśle określonego stanowiska zajętego przez katolika.³⁸

Należy jednocześnie dodać, iż we współczesnej doktrynie rozumienie tego prawnego określenia nasuwało wiele wątpliwości. Dotyczyły one zwłaszcza teoretyczno-prawnych podstaw tego aktu, a szczególnie jego formalnego charakteru.

Stąd też w dniu 13.03.2006 r. Papieska Rada do Spraw Interpretacji Teksów Prawnych wydała *Pismo Okólne* w tej sprawie.

Otóż na mocy tego dokumentu, decyzja podjęta przez wiernego posiada znaczenie prawne, jeśli zostanie ona wyrażona w sferze zewnętrznej w formie pisemnej wobec kompetentnego autorytetu kościelnego³⁹.

Przy czym należy zauważyć, iż z odpowiedzi tej Papieskiej Komisji opublikowanej w dniu 24.11.2006 r. wynika, iż w pewnych warunkach zezwolono na listowną informację w tej materii⁴⁰.

Z drugiej zaś strony należy podkreślić, iż w przytoczonym dokumencie postanowiono kategorycznie, iż podjęcie tego *kroku* niesie za sobą poważne następstwa w obszarze prawa karnego, w postaci kary ekskomuniki⁴¹.

³⁸ Zob. V. D e P a o l i s, *Alcune annotazioni circa la formula «actu formali ab Ecclesia catholica deficere»*, Periodica 84 (1995), s. 589.

³⁹ Por. Pontificio Consilio de Legum Textibus, *Litterae circulares missae omnibus Conferentiis episcopalibus (variis linguis exaratae) quoad verba «actu formali defectionis ab Ecclesia catholica» (Cann. 1086 § 1, 1117 e 1124 CIC) et quaedam epistulae respicientis ipsarum litterarum*, Communicationes 38 (2006), s. 170.

⁴⁰ Pontificio Consilio de Legum Textibus, *Responsa – 24. 11. 2006*, Communicationes 38 (2006), s. 185–186.

⁴¹ Tamże, s. 186.

Konkludując należy stwierdzić, iż we współczesnej kanonistyce nie wszyscy autorzy utożsamiają publiczny charakter wystąpienia z formalnym charakterem decyzji. Zdaniem P. Gafaella, takie podejście niesie za sobą pewne trudności. Nie pozwala ono bowiem ustalić momentu, w którym sprawujący urząd traci go na mocy prawa⁴².

2.2.3. Usiłowanie zawarcia małżeństwa przez duchownego (kan. 194 § 1, n. 3 KPK)

Trzecia hipoteza skodyfikowana w kan. 194 § 1, n. 3 KPK dotyczy usiłowania zawarcia małżeństwa przez duchownego.

Podejmując szczegółową analizę treści tego kanonu na wstępie należy stwierdzić, iż odnosi się ona wyłącznie do duchownych, tzn. diakonów, prezbiterów oraz biskupów (kan. 266 § 1 KPK) W konsekwencji więc, nie są z nią związani członkowie instytutów życia konsekrowanego ślubów wieczystych, którzy nie przyjęli święceń, a także wierni świeccy⁴³.

Innymi słowy, dyspozycji zawartej w kan. 194 § 1, n. 3 KPK nie podlegają siostry zakonne oraz bracia zakonnicy, którzy nie uzyskawszy dyspensy od przeszkody ślubu, usiłowaliby zawrzeć małżeństwo (kan. 1088 KPK).

Przy czym należy dodać, iż na mocy kan. 694 § 1, n. 2 KPK wymieniona kategoria osób w takiej sytuacji zostałaby wydalona z instytutu zakonnego na mocy samego prawa, a także podlegałaby ona interdiktowi, wiążącemu na mocy samego prawa (kan. 1394 § 2 KPK)⁴⁴.

Trafnie zauważył H. Socha, iż dyspozycją zawartą w kan. 194 § 1, n. 3 KPK nie są objęci także duchowni, którzy uzyskawszy dyspensę od przeszkody święceń zawarliby związek małżeński (kan. 1078 § 2, n. 1, 1079 §§ 1–2 KPK)⁴⁵. Należy jednak zauważyć, iż w tym przypadku zostaliby oni usunięci z urzędu na mocy kan. 194 § 1, n. 1 KPK.

Wreszcie przepisowi zawartemu w kan. 194 § 1, n. 3 KPK nie podlegają również świeccy, którzy zawarliby nieważne małżeństwo⁴⁶.

⁴² G a f a e l l, dz. cyt., s. 1081.

⁴³ G a r c í a M a r t í n, dz. cyt., s. 634.

⁴⁴ S o c h a, dz. cyt., ad 149, n. 4.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

Podczas prac kodyfikacyjnych postulowano, aby objąć tą dyspozycją także wiernych świeckich. Takie ujęcie wystąpiło m.in. w kan. 40 § 1, n. 2 Schematu z 1970 r.⁴⁷. Odstąpiono jednak od tego zamiaru twierdząc, iż nie należy ich wiązać taką sankcją, ponieważ mogą oni jedynie sprawować urzędy kościelne w znaczeniu szerszym⁴⁸.

W kan. 194 § 1, n. 3 KPK spotykamy się z pozornie kuriozalnym zwrotem *duchowny, który usiłował zawrzeć małżeństwo, choćby tylko cywilne*. W rzeczywistości jednak jego obecność jest w pełni uzasadniona, ponieważ duchowni w Kościele łacińskim są zobowiązani do życia w celibacie (kan. 276 § 1 KPK). Stąd też wypełnienie tego zobowiązania oraz życie w małżeństwie nie są kompatybilne. W konsekwencji więc, duchowny nie może ważnie zawrzeć związku małżeńskiego. Dlatego w prawie małżeńskim funkcjonuje przeszkoda świeców (kan. 1087 KPK)⁴⁹.

Za zasadne również należy uznać wprowadzenie klauzuli *choćby tylko cywilne*. Tym sposobem bowiem Ustawodawca uznał zawieranie tego typu związków za usiłowanie zawarcia małżeństwa⁵⁰.

Na marginesie należy dodać, iż podczas prac kodyfikacyjnych proponowano m.in. wprowadzenie ujęcia typu: *qui matrimonium civile, contra iuris canonici praescripta contraxerit* (kan. 170 § 1, n. 2)⁵¹. Odstąpiono jednak od tego zamysłu. W opublikowanej dokumentacji nie podano jednak racji przemawiających za podjęciem takiej decyzji.

Wracając do przerwane go wątku należy zwrócić uwagę, iż z punktu teoretyczno-prawnego analizowana dyspozycja posiada charakter ustawy uniezdalniającej (kan. 10 KPK). Zastosowanie takiego mechanizmu legislacyjnego należy uznać za właściwe, albowiem Ustawodawca nie posiada w prawdzie władzy nad małżeństwem cywilnym, to jednak ma on władzę jurysdykcyjną nad duchownym.

⁴⁷ Por. Communicationes 22 (1990), s. 98–99.

⁴⁸ Por. Communicationes 14 (1982), s. 153–154.

⁴⁹ García Martín, dz. cyt., ad 194, n. 4; Sobański, dz. cyt., s. 284; De Paolis, Montan, dz. cyt., s. 428: „Attentare implica che venga posta una forma, che ci non fosse l'impedimento, renderebbe possibile matrimonio”.

⁵⁰ Gafell, dz. cyt., s. 1082.

⁵¹ Por. Communicationes 21 (1984), s. 231.

3. Usunięcie z urzędu na mocy art. 79 § 1 RGCR

Autorzy podejmujący w swych dociekaniach problematykę sposobów usunięcia z urzędu na mocy samego prawa zwykle przytaczają przypadki ujęte w kan. 194 § 1, n. 1-3 KPK.

Należy jednak zauważyć, iż w systemie kanonicznym pojawiła się jeszcze jedna hipoteza ujęta w dokumencie pozakodeksowym, jakim jest *Regulamin Generalny Kurii Rzymskiej*, opublikowany w dniu 30.04.1999 r. Albowiem w art. 79 § 1 tego dokumentu ujęto kwestię pozbawienia urzędu na mocy samego prawa wynikającą z przestępstwa o charakterze podstępny. Otóż w dyspozycji tej regulacji postanowiono, iż takie skutki odnoszą się zarówno do tych, którzy aktualnie sprawując urzędy w Kurii Rzymskiej podjęli tego typu działania, jak i tych, którzy dokonali takich przestępstw przed objęciem owych zdań.

Należy jednocześnie podkreślić, iż w artykule tym zawarto również racje uzasadniające wprowadzeniem takiego przepisu. Otóż stwierdzono w nim, iż w tej sytuacji sprawowanie urzędów jest niekompatybilne z godnością zadań sprawowanych w Stolicy Apostolskiej⁵².

Podsumowując należy stwierdzić, iż obecnie w porządku kanonicznym traci się urząd na mocy samego prawa, zarówno na mocy kan. 194 § 1, n. 1-3 KPK, jak również na mocy art. 79 § 1 RGCR.

4. Znaczenie decyzji kompetentnej władzy

Pomimo tego, iż utrata z urzędu następuje mocą samego prawa, to jednak Ustawodawca w kan. 194 § 2 KPK postanowił, iż *Usunięcie, o którym mowa w nn. 2 i 3, tylko wtedy może być urgowane, jeżeli wiadomo, że stwierdziła to kompetentna władza.*

Z podobnym rozwiązaniem spotykamy się w art. 80 § 2 RGCR. Otóż w regulacji tej stwierdzono, iż deklaracja usunięcia z urzędu

⁵² Por. *Regolamento Generale della Curia Romanan – 30.04.1999*, w: *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, pod red. P. P i n t o, Città del Vaticano 2003, s. 424. Czytamy tutaj: „Si incorre nelle destituzioni di diritto per condanna passata in giudicato concernente delitto doloso, commesso anche precedentemente all’assunzione in servizio; pronunciata dalla competente Autorità dello Stato delle Città del Vaticano o da quella di altro Stato, che faccia ritenere la permanenza in servizio del dipendente incompatibile con la dignità dell’impegno nella Santa Sede [...]”.

na mocy prawa, o którym traktuje art. 79 powinna zostać dokonana przez osobę stojącą na czele danej Dykasterii⁵³.

Kanoniści komentując treść kan. 194 § 2 KPK zwracają uwagę, iż w każdym przypadku utraty urzędu kościelnego konieczna jest interwencja kompetentnego autorytetu, ponieważ wymóg ten wynika z zasady gwarancji (*il principio del garantismo*)⁵⁴.

Pogłębiając tę myśl P. Gafaell nawiązał do dyspozycji kan. 184 § 3 KPK, zgodnie z którą *utrata urzędu, która stała się faktem, ma zostać podana do wiadomości wszystkim, którym przysługuje jakieś prawo do powierzania urzędu*⁵⁵.

Należy jednocześnie dodać, iż podczas prac nad rewizją Kodeksu z 1917 r. podkreślano, iż owa deklaracja uprawnionego autorytetu nie dotyczy samego usunięcia na mocy samego prawa, lecz odnosi się ona do faktu. Ponadto postulowano, aby posiadała ona charakter pisemny ze względu na konieczność uzyskania pewności prawnej co do tego faktu⁵⁶.

Podjęcie takich środków jest nieodzowne ze względu na niemożliwość nadania tego urzędu osobie do tego uprawnionej⁵⁷. Popierając tę tezę J. García Martín skonstatował, iż wydanie w tym przypadku dekretu jest konieczne nie tyle ze względu na niezbędność deklaracji wakującego urzędu, lecz ze względu na posiadanie urzędu przez daną osobę⁵⁸.

Przy czym należy zauważyć, iż odstępianie od tego wymogu mogłoby doprowadzić po wystąpieniu wielu niepożądanych następstw. Przykładowo, uniemożliwiłoby ono m.in. sanowanie nieważnych aktów administracyjnych, wydanych przez usuniętego z urzędu na mocy samego prawa⁵⁹.

⁵³ Tamże, s. 425.

⁵⁴ Zob. P. P i n t o, *Commento al art. 80*, w: *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, pod red. P. P i n t o, Città del Vaticano 2003, s. 425.

⁵⁵ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1083.

⁵⁶ Por. *Communicaciones* 23(1991), s. 267: „Hoc modo declaratio auctoritatis competentis factum respicit et non amotionem quae ipso iure habetur. Et declaratio scripta auctoritatis semper est necessaria ad certitudinem iuris habendam”. Szerzej na ten temat zob. G a r c í a M a r t í n, dz. cyt., s. 1083.

⁵⁷ Zob. V. P i n t o, *De normis generalibus*, w: *Commento al Codice di Diritto Canonico*, pod red. V. P i n t o, Città del Vaticano 2001, s. 107.

⁵⁸ G a r c í a M a r t í n, dz. cyt., s. 634-635.

⁵⁹ Tamże.

Wreszcie należy stwierdzić, iż w kan. 194 § 2 KPK celowo pominięto hipotezę ujętą w kan. 194 § 1, n. 1 KPK związaną z utratą stanu duchownego. W tym przypadku bowiem *ipso iure* konieczna jest określona prawem interwencja kompetentnego autorytetu kościelnego (kan. 290, nn. 1-3 KPK)⁶⁰. Podjęcie zatem w tej sytuacji takiej decyzji daje już pewność prawną co do tego faktu.

Zakończenie

Z przeprowadzonych analiz wynika, iż w kanonicznym porządku prawnym usunięcie z urzędu na mocy samego prawa związane jest z hipotezami wyszczególnionymi w kan. 194 § 1, nn. 1-3 KPK oraz w art. 79 § 1 RGCR. Instytucję tą charakteryzuje przede wszystkim to, iż piastujący urząd traci go automatycznie po naruszeniu dyspozycji zawartych w przytoczonych normach.

Niemniej jednak Prawodawca w tej sytuacji domaga się interwencji kompetentnych autorytetów o charakterze deklaratywnym w celu uzyskania pewności prawnej co do zaistniałych faktów

Przytoczone regulacje są typowymi aktami prawnymi ograniczającymi swobodne wykonywanie uprawnień przez jednostkę. Stąd też podlegają one ścisłej interpretacji (kann. 18, 36 § 1 KPK). Oznacza to zatem, iż tenże mechanizm jurydyczny znajduje aplikację wyłącznie w odniesieniu do hipotez ujętych we wspomnianych normach.

W konsekwencji więc, do usunięcia z urzędu na mocy samego prawa nie może dojść w przypadku pojawienia się innych warunkowań, takich jak, np. przeszkodzenie w działaniu, uwięzienie, czy też choroba sprawującego urząd itp.⁶¹.

Należy jednocześnie dodać, iż w Kodeksie z 1983 r. występuje także hipoteza podobna do przypadków skodyfikowanych w kan. 194 § 1, nn. 1-3 KPK. Takie rozwiązanie zostało ujęte w dyspozycji kan. 149 § 3 KPK, dotyczącej nadania urzędu w sposób symoniacki. Otóż w kanonie tym Prawodawca postanowił, iż *powierzenie urzędu dokonane symoniacko jest nieważne z mocy samego prawa*. Należy jednak zauważyć, iż figura ta różni się od tej, która stanowi przedmiot naszego zainteresowania. W przytoczonej normie bowiem

⁶⁰ G a f a e l l, dz. cyt., s. 1083; S o b a n i s k i, dz. cyt., s. 284.

⁶¹ S o c h a, dz. cyt., ad 194, n. 6.

wiąże się ona z nieważnym nadaniem urzędu, nie zaś z usunięciem z piastowanego urzędu⁶².

Rimozione dall'ufficio per il diritto stesso

In questo articolo l'Autore concentra la sua attenzione sullo specifico istituto della rimozione dall'ufficio ecclesiastico che si fa per il diritto stesso. L'analisi viene focalizzata sulle disposizioni contenute nel can. 194 §§ 1- 2 CIC e dell'art. 79 § 2 del *Regolamento generale della Curia Romana*.

L'istituto della rimozione *ipso iure* dall'ufficio, ovvero in virtù del diritto stesso, è caratterizzato dal fatto che il detentore dell'ufficio lo perde automaticamente qualora incorre nelle condizioni stabilite dalle citate norme.

Le suddette statuizioni normative sono dei tipici atti giuridici che limitano il libero esercizio dei diritti da parte del soggetto. Perciò sono soggette ad un'interpretazione stretta (cann. 18 e 36 § 1 CIC). Ne deriva che questo meccanismo della rimozione dall'ufficio trova applicazione esclusivamente nei limiti delle suddette ipotesi normative.

⁶² G a f a e l l, dz. cyt., s. 1083.